

Mostovi in druge umeteljne stavbe.

§. 4. Mostovi in druge umeteljne stavbe praviloma veljajo za dele dotične ceste, na kateri so.

A izimkoma se more z ozirom na njih važnost in dragost izreči, da so samostojne stavbene stvari tudi ti mostovi in stavbe, če tudi so déli kake občinske ceste, in veljati utegnejo tako, kakor da bi spadale h kaki okrajni cesti.

Sploh se utegnejo posebna določila ustanoviti o njih napravi in vzdržavanji.

Kako se ceste narejajo.

§. 5. Okrajne ceste so po navadi napravljati kakor vélike ceste, in treba je, da imajo najmanj po 15 čevljev vozne širjave, v katero se ne sme vštevati prostor za drevesa, brebirišča (kupi za posipanje in cestne rove (grabne).

Občinski (soseskine) vozni poti (kolovoze) so tako napravljati, da vstrežajo vozilom, navadnim v občini (soseski), ter da se po njih lahko vozi, in take naj se tudi vzdržavajo.

Drevje in snéžni drogovi ob cestah.

§. 6. Okrajne ceste naj se z drevjem obsadé, razen ondot, koder se to ne more storiti zaradi majhne cestne širjave ali zaradi kamenenih tal, in drevesa naj so praviloma po 10 do 10 navadnih sežnjev narazen.

Tisti kosovi cest, koder se ne zasadi nič drevja, naj se pozimi zaznamnjajo sé snežnimi drogovi, če je treba.

II. Plačevanje stroškov za delanje, predelavanje in vzdrževanje cest in potov.

Skladni okrajni.

§. 7. V zalaganje stroškov za okrajne ceste je vsak sedanjih sodnjih okrajev dežele z Ljubljanskim obmestjem vred skláden (konkurenčen) okraj za vse okrajne ceste, kar jih je znotraj njegovih mej.

Posamezne občine, ktere bi iz poprejšnje okrajne zveze stopile zato, ker bi se utegnili prenarediti sodnji okraj, naj se vrsté v cestni sklad tistega sodnjega okraja, kteremu pripadejo.

Stroški v denarji.

§. 8. Stroške v denarji za napravo ter za vzdrževanje okrajnih cest, kamor praviloma spadajo stroški za gradivo, za umeteljne stavbe in za cestarje, kolikor jih morebiti ne plačuje cestarina, naj okrajni cestni odbor zalaga na vse neposrednje davke istega okraja, ki pa ne sme preseči deset odstotkov.

Veči nakladi se do 25 odstotkov morejo sé sklepom deželnega zbora, a še večí samo z deželnim zakonom postaviti.

Okrajni cestni naklad naj se pobira s tistimi ljudmi in pripomočki, s kterimi se pobira sam davek.

Priplačila iz deželnega zaklada.

§. 9. V cestne namere se iz deželnega zaklada morajo priplačila dajati samo tedaj, kedar se dá dokazati, da zalaganje dotičnih stroškov preseza moči okraja ali občin.

Dovolitev teh priplačil najprvo pristojí deželnemu zboru, in deželnemu odboru znotraj proračuna, s kterim deželni zbor sploh dovoli stroške za delanje cest.

Cestna tlaka.

§. 10. Tlako za okrajne ceste, h kateri spadajo težaška dela (delavcev) in vožnje, naj odbor okrajnih cest na posamesne občine, oziroma na podobčine razdelí, najbolj gledé na koristí, ktere ima ta ali una občina od ceste, — potem tudi na dosedanjo navado,

na posebnost ceste same, — na to, če je cesta že bolj ali manj izvožena, — če se brebir (posip) težko dobiva, — na posamesnih občin daljavo od ceste, tudi na to, koliko je ktera občina v stanu storiti in dati. Če so razmere sicer enake, naj ob delitvi tlake bodo za merilo neposrednji davki (zemljiški, hišni itd.), kolikor jih je kateri občini pripisanih.

§. 11. Občinam, razen če je sila, ostaja na izvolji, da z denarjem plačajo tlako, kolikor jim je pripada; zato naj okrajni cestni odbor vsaki občini posebej tlako na tanko določi, kakošna in kolikošna je, ter naj jej postavi ceno, kakošna je v tistem kraju.

§. 12. Znotraj posamesnih občin se oprava cestnih dolžnosti tako, kakor vsaka druga občinska potrebščina ukazuje po §§. 80., 82. in 84. občinskega reda.

Ako so ceste razdeljene med posamesnike, naj se dela po določenih §. 10., ter naj se tistim, ktere v to veže dolžnost, olajša, kar se največ more s tem, da se jim skupaj ležeči kos odkáže z ozirom na skupni stan njih posesti.

§. 13. Občine, skozi kterih zemljo drži okrajna cesta, veže v dotičnih cestnih kosovih dolžnost, ob svojih stroških skrbeti za to, da se drevje nasadí ter vzdržuje, in da se postavijo snéžni drogovi, ako je treba.

Dolžnosti sel o cestah, ktere držé skozi nje.

Če kaka okrajna cesta drži skozi katero selo (vas, trg ali mesto), tedaj samo to selo zadene tisti del stroškov, kar se jih edino zaradi prebivalcev tega kraja več naraste vsled draže naprave tega cestnega kosa, ker so po njem tlakovi, vodotoči in druge naredbe, česar vsega bi ne bilo treba, ako cesta ne bi držala skozi selo in bi šla po odprtem svetu.

Če ima to selo kako mitnico (mavto) od tlaka, naj samo ob svojih stroških zalaga ves kos ceste, kar je skozi nje ide.

Kidanje snega.

§. 15. Na okrajnih cestah so sneg brez plačila kидati dolžne občine skladnega okraja.

V to delo naj okrajnih cest odbor že poprej odkáže posamesnim občinam primerne cestne kosove, kteri so jim najbliže.

Ako v posebnih okoliščinah dotične občine nimajo dovolj moči, da bi odkidale sneg ob pravem času, sme odbor okrajnih cest tudi druge občine privzeti v delo, in če je treba, zahtevati podpore od političnih oblastev.

Sela naj ob svojih stroških odkidajo sneg, kar ga je v njih mejah po cestah. (Dal. prih.)

Poglavitne odločbe

nove postave za direktne volitve v državni zbor.

Ker je prenarodba volitev poslancev v državni zbor Dunajski, ktere so dozdej zmirom deželni zbori volili, potrjena bila 2. dne t. m., in ker se poslanci v državni zbor bodo vprihodnje po tej prenarodbi volili, je tedaj treba, da bralci naši in vzlasti volilci naši že zdaj zvedó poglavitne odločbe te postave. Vseh obilnih §§. jim ne bomo razkladali, ampak le jedro jim naznanili, pa pri tem tudi le na one dežele se ozirali, kjer bivajo Slovenci.

Začenjamo po takem najpred s postavo, ktera predrugačuje 4 točke temeljne postave v zastop državni od 21. decembra leta 1867.

Po tej predrugačeni postavi bode državni zbor Dunajski obstajal iz 353 poslancev, in sicer tako-le:

Česka dežela jih pošilja v ta zbor 92, Galicija 63, Avstrija doljna 37, Moravska 36, Šta-

jarska 23, Tirolska 18, Avstrija zgornja 17, Kranjska 10, Šlezka 10, Koroška 9, Dalmacija 9, Bukovina 9, Salcburška 5, Istrija 4, Goriška 4, Trst z okolico 4, Vorarlberška 3.

Volitev teh poslancev je povsod razdeljena v 4 vrste: v prvi vrsti volijo: veliki posestniki (grajščaki), — v drugi vrsti volijo: mesta, trgi in obrtnijska sela, — v tretji vrsti volijo: kupčijske in obrtnijske zbornice, in v četrti vrsti: kmetiške občine (soseske) in sicer tako-le:

na *štajarskem* volijo:

veliki posestniki 4 poslance,
mesta in trgi 8 poslancev,
kupčijske in obrtnijske zbornice 2 poslanca,
kmetiške občine 9 poslancev;

na *Kranjskem* volijo:

veliki posestniki 2 poslanca,
mesta, trgi in kupčijska zbornica 3 poslance,
kmetiške občine 5 poslancev;

na *Koroškem* volijo:

veliki posestniki 1 poslanca,
mesta in trgi 3 poslance,
kupčijska zbornica 1 poslanca,
kmetiške občine 4 poslance;

v *Istriji* volijo:

veliki posestniki 1 poslanca,
mesta, trgi in kupčijska zbornica 1 poslanca,
kmetiške občine 2 poslanca;

na *Goriškem* volijo:

veliki posestniki 1 poslanca,
mesta, trgi in kupčijska zbornica 2 poslance,
kmetiške občine 2 poslanca;

v *Trstu in okolici* volijo:

mesto in kupčijska zbornica 3 poslance,
kmetiške občine 1 poslanca.

Poslanke kmetiških občin volijo od volilcev izvoljeni volilni možje, poslance mest in trgov pa volijo kar volilci sami.

Pri volitvi volilnih mož za kmetiške občine in pri volitvi poslancev vsake vrste je tisti izvoljen, kateri ima čezpolovično število (večino) glasov. Ako nikdo ne dobi te večine glasov, odloči konečno srečkanje.

Volilno pravico ima vsak avstrijski državljan, kateri je 24 let star, samolasten, in ima tudi vse druge lastnosti v volilnem redu za državni zbor zaznamovane.

Za poslanca izvoljen biti more vsak, ki je 30 let star, je vsaj 3 leta avstrijski državljan, ter ima pravico voliti ali v deželni zbor voljen biti.

Volijo se državni poslanci na šest let.

Volitve za državni zbor po tej postavi pa se bodo vršile tako-le:

Na Kranjskem:

Veliki posestniki

volijo 2 poslance

Mesta in trgi:

1. Ljubljana in kupčijska zbornica volite skupaj 1 „
2. Postojna, Idrija, Vrhnika, Lož, Radolice, Tržič, Kamnik, Kranj in Loka volijo skupaj 1 „
3. Novomesto, Višnja gora, Krško, Kostanjevica, Črnomelj, Metlika, Kočevje in Ribnica volijo skupaj 1 „

Občine kmetiške:

1. Ljubljanska okolica in Vrhnika volite skupaj v Ljubljani, Litijska in Zatičniška volite skupaj v Litiji, Ribniška in Velike Lašiče volite skupaj v Ribnici, vse te občine skupaj volijo 1 poslanca
2. Postojnska, Bistriška, Senožeška in Vipavska volijo skupaj v Postojni, Planinska, Loška in Idrijska pa skupaj v Planini, vse te občine volijo skupaj 1 „
3. Kranjska, Loška in Tržiška volijo skupaj v Kranji, Kamniška in Podbrdska volite skupaj v Kamniku, Radoliška in Kranjska gora volite skupaj v Radolici, vse te občine volijo skupaj 1 „
4. Novomeška okolica voli v Novem mestu, Krška in Kostanjeviška volite v Krškem, Črnomeljska in Metliška volite v Črnomlju, vse te občine volijo skupaj 1 „
5. Kočevska voli v Kočevji, Trebanska in Žuženberška volite v Trebnem, Rateška Mokronoška volite v Ratečah, vse te občine volijo skupaj 1 „

Volilne okrajne slovenskega Štajarja, Koroškega, Goriškega, Tržaškega in Isterskega naznanimo drugi pot. (Dal. prih.)

Dunajčanje o Dunajski veliki razstavi.

Da Dunajska razstava dandanes zvonec nosi po svetu, to vedo naši bralci že prav dobro. Čujmo, kaj piše Dunajski časnik „Der Urwähler“ v 7. listu o njej.

Dunaj — pravi — je zaradi razstave razdvojen v dva tabora — eni so nasprotniki, drugi vsi navdušeni za razstavo. Velika večina Dunajčanov pa, ktera od razstave ne pričakuje nobenega naravnega dobčka, se ne briga za razstavo nič, samo to čuti nevoljno, da prihaja dragina večja in da ima velike težave za stanovanja.

Navdušenci za razstavo vidijo vse v solnčnem blišču. 5 milijonov tujcev — tako računijo — bo pustilo sila veliko denarja na Dunaji; lahko računamo, pravijo, da drug proti drugemu bode za 100 goldinarjev loži šel iz Dunaja, kakor bo sem prišel; to iznaša 500 milijonov goldinarjev, ki ostanejo Dunaju. Dunaj postane zdaj prvo mesto svetá; bode eno največjih, najlepših, najbogatejših mest — živela razstava!

Nasprotniki razstave pa prerokujejo Dunaju grozen fiasko na vsako stran, in mislijo, da po razstavi bode na Dunaji več norcev kot pametnih ljudi okoli letalo. Razstave — pravijo — so ostaréle, in spet le pride Avstrija s svojo razstavo — prepozno. Železnice in telegraf sta ljudstva tako skup pomeknila in jim občenje med seboj tako polajšala, da ne veliko sejmov ne razstav ni treba. Polovico Evrope moreš preleteti po železnicah ali parobrodih in vendar ne bodeš potrošil veliko več denarja kakor če se daš 14 dni odirati od lačnih krčmarjev in družih oderuhov. Razstave pa tudi ne kažejo resničnega stanú obrtništva tacih dežel, ki stojé v obrtniji na visoki stopinji. Ali so Amerikanci in Angleži bili kedaj pri razstavah dostojno zastopani? Ne! Prav to, kar dela Amerikance in Angleže slavne — njih fabrike, njih stavbe, njih barke — vse to se ne more pokazati v razstavi. En parobrod Misisipiški, en dok Londonski pové nam neizmerno veliko več od Amerike in Londona, nego vsa šara iz zabojev in omar kake razstave.

Okrajno-cestni odbori.

§. 21. Izvrševanje cestne naprave, vsa tehnična in gospodarska uprava ter tudi neposredni nadzor nad stanjem okrajnih cest, določevanje redú, po katerem občine opravljajo cestno tlako, in uravnavanje preprirov med posamesnimi občinami o stvaréh občinskih cest, potov in mostov, spada v področje okrajno cestnega odbora.

On v stvaréh okrajnih cest sklepa in nadzoruje. Njegovi sklepi vežejo vse občine v okraji cestnega sklada.

Njegova dolžnost je, da pretehta in ustanovi proračun, ki ga je sestavil prvomestnik, da sklene o okrajnem nakladu, potrebnem v cestne namere, ter da pretehta in reši letni račun potem, ko je 30 dni udeležencem na videž razgrnjen ležal v pisarni one občine, v kateri stanuje prvomestnik, ter ko se je to razglasilo po vseh občinah skladnega okraja.

Nadzorovanje nad okrajnimi cestami po županih ali cestnih komisarijih.

§. 22. Okrajno-cestni odbor je upravičen, nadzor nad cestami, kar jih je pod njim, odkazovati občinskemu županom tistih občin, ktere so v okraji, ali posamesnim cestnim okolišem narekati cestne komisarije, ki so dolžni, svojo službo vsaj leto dni opravljati za častno službo.

Izpolnjevanje naredeb okrajno-cestnih odborov po občinah (soseskah).

§. 23. Povelja, ktera okrajno-cestni odbori občinam (soseskam) dajó o napravljanji in vzdržavanji ter popravi okrajnih cest, naj župani izpolnujejo brez upora.

Župani, kedar jih je pozval okrajno-cestni odbor, naj brez odloga splošen, v tistem okraji običajen razglas o vrsti cestnega dela in pa o obroku, do kterelega naj se zvrši, ter potlej tega dela napoved posamesnim občanom, kteri so v skladni dolžnosti, ukažejo po prisegnem občinskem človeku, proti čegar potrditvi o storjenem osebnem naznanilu pozneje ni pripuščen ugovor, rekoč, da oznanilo ni opravljeno.

Proti obotavljivim občanom (sosesčanom), ktere veže skladnost, naj dotični župan po določilih občinskega reda zaradi zastalih dolžnosti postopa tudi s silo, če je treba.

Potrdba kazni in politično izvršilo.

§. 24. Ako občine svojih dolžnosti ne bi izpolnile, naj jih dá odbor okrajnih cest izvršiti na njihove stroške; tudi je opravičen, potrdbo kazni pridruževati svojim ukazom ter onim občinam, ktere ne poslušajo njegovih povelj, prisojati do 100 gold. globe. — Stroški za izpolnitev dolžnosti obotavljajočih občin se smejo, ako je treba, iz okrajnega cestnega zaklada naprej plačati. Prisojene globe (denarne kazni) se devajo v zalogo okrajnih cest.

Stroške, kar se jih je izdalo za take pri cestnem napravljanji obotavljajoče občine, ter tudi pravokrepno jim prisojeno globo naj politična oblastva terjajo po propisih o politični izvršbi.

Postavljanje cestarine (cestnih šrang).

§. 25. Postavljanje cestarin in mostarin po necesarskih cestah, ustanavljanje tarif, ktere se njih tičejo, in osvoboditev od cestarin more nastopiti samo vsled deželne postave. Rzsodbo o preprirov zaradi osvoboditve od cestarinskih pristojbin, zaradi postavljanja ali prestavljanja cestnih mitnic (šrang) itd., prihranjajo se pri vsakoršnih cestah državni upravi.

Razsvojitev.

§. 26. Rzsodilo o razsvojitvah po zakonih in ukazih, o tem zdaj veljavnih, pristaja političnim upravnim oblastim.

Pravica političnih oblastev, čuti nad cestami.

§. 27. Politične oblasti so upravičene in vezane, poganjati se za to, da se javne ceste in pota hranijo v tacem stanji, kakoršno zahtevajo postave, ter da jih more vsak rabiti brez zapreke.

Političnim oblastim je posebno dolžnost, kedar se na cesti najde kak pogrešek, kteri občila ustavlja, ali kedar bi zaradi teh pogreškov ljudem ali svojini pretila opasnost (nevarnost) potrebno pomoč zahtevati od organov, kterim to najpoprej vleva dolžnost, in ako bi zamuda bila nevarna, ali ako bi pomoč ne prišla ob pravem času, tedaj je treba, da ta gosposka pogreške odpravi naravnost ob stroških tistih ljudi, kterim to naklada dolžnost, in da tem ljudem to nemudoma priznajo, ter pri okrajnih cestah tudi deželnemu odboru.

(Konec prihodnjič.)

Poglavitne odločbe

nove postave za direktne volitve v državni zbor.

(Konec.)

Volitve za državni zbor po volilni reformi se bodo vršile tako-le:

Na Štajarskem:

Veliki posestniki

volijo 4 poslance

Mesta in trgi:

Na stran pustivši poslancev 6, ki jih volijo nemški Štajarci in njim pridruženi tudi nekteri slovenski kraji, pa tako, da ni misliti na zmago slovensko, in na stran pustivši tudi 2 poslanca, ki ju volite kupčijske zbornice v Gradcu in Leoben-u, začnemo z mesti in trgi nekdanjega Mariborskega in Celjskega okrožja, kteri volijo skupaj poslanca 2, namreč:

Maribor z voliščem v Mariboru, Slovenska Bistrica z voliščem v Slovenski Bistrici,

Sloven Gradec, Muta, Marbeg, Vozenica z voliščem v Slovenem Gradcu,

Ptuj, Št. Lenart z voliščem v Ptuj, Ormuž, Ljutomer in — z voliščem v Ormužu,

vsa ta mesta in trgi skupaj volijo 1 poslanca;

Celj, Žavec, Vitajna, Vojnik in Laško z voliščem v Celji,

Mozirje, Gornji Grad, Ljubno in Vransko z voliščem v Mozirji,

Rogatec, Šmarje z voliščem v Rogatcu, Brežice, Sevnica, Kozje z voliščem v Brežicah,

Konjice z voliščem v Konjicah, Šoštajn z voliščem v Šoštajnu,

vsa ta mesta in trgi volijo skupaj tudi le 1 poslanca.

Občine kmetiške

pa volijo tako-le:

Mariborska in Slovenje Bistriška z voliščem v Mariboru,

Konjiška z voliščem v Konjicah, Sloven-Graška in Marbeška z voliščem v Sloven Gradcu,

vs te občine skupaj volijo 1 poslanca;

Ptujska, Ormuška in Št. Lenartska z voliščem v Ptuj,

Rogatska in Šmarska z voliščem v Rogatcu,
Ljutomerska in Zgornje Radgonska z voliščem v
Ljutomeru,
te občine volijo skupaj 1 poslanca;
Celjska, Vranska, Gornjegradska, Laška in Šoštajnska
z voliščem v Celji,
Breška, Kozja in Sevniška z voliščem v Brežicah.
te občine volijo skupaj 1 poslanca.

Na Koroškem:

Veliki posestniki

volijo skupaj 1 poslanca.

Mesta in trgi:

Celovec voli 1 poslanca.
Št. Vid in Trg z voliščem v Št. Vidu,
Breze, Strasburg, Stari Dvor, Hüttenberg z voliščem
v Brezah (Friesach),
Wolfsberg, Št. Lenart, Št. Andrej, Št. Pavel, doljni
Dravberg z voliščem v Wolfsbergu,
Velkovec, Bleiburg, Kaplja z voliščem v Velkovcu,
ta mesta in trgi volijo skupaj 1 poslanca;
Belak z voliščem v Belaku,
Sv. Mohor, Pliberk, Ruti z voliščem v sv. Mohoru,
Trbiž in Malborget z voliščem v Trbižu,
Špital, Sovodenj, Greifenburg, gornji Dravberg z
voliščem v Špitalu,
Gornje Belani z voliščem v Gornjih Belanih,
ta mesta in trgi volijo skupaj 1 poslanca;
Kupčijska zbornica v Celovcu voli 1 poslanca.

Občine kmetijske

volijo pa tako-le:

Celovška in Tržka z voliščem v Celovcu,
Velkovška, Kapeljska, Bleiburška, Doberle-Veška
z voliščem v Velkovcu,
te občine volijo skupaj 1 poslanca;
Št. Vidska, Brezka, Krška, Svineška, Stari Dvorska
z voliščem v Št. Vidu,
Wolfberška, Št. Lenartska in Št. Pavelska z voliščem
v Wolfsbergu,
te občine volijo skupaj 1 poslanca;
Belaška, Rožeška, Paternonska, Podklosterska in
Trbiška z voliščem v Belaku,
Borovljaska z voliščem v Borovljah,
te občine volijo skupaj 1 poslanca;
Špitalska, Sovodenjska, Greifenburška, Gornje Belaška
in Vogliška z voliščem v Špitalu,
Št. Mohorska in Kotoška z voliščem v Št. Mohoru,
te občine volijo skupaj 1 poslanca;
Belaška, Rožeška, Paternonska, Podklosterska in
Trbiška z voliščem v Belaku,
Borovljaska z voliščem v Borovljah,
te občine skupaj volijo 1 poslanca;
Špitalska, Sovodenjska, Milstetska, Greifenburška,
gornje Belaška in Vogliška z voliščem v Špitalu,
Št. Mohorska in Kočka z voliščem v Št. Mohoru.
te občine skupaj volijo 1 poslanca.

V Istri:

Veliki posestniki

volijo 1 poslanca.

Mesta in trgi:

Poreč, Koper, Piran, Rovinj, Buzet, Izla, Mile,
Novigrad, Umag, Matavun, Buje, Vizinada, Pazen,
Labin, Plomin, Dinjan, Pulje, Losin mali, Losin veliki,
Cres, Krk, Voloska, Kastav, Lovrana, Mošenice in pa
kupčijska zbornica v Rovinji.
volijo skupaj 1 poslanca.

Občine kmetijske

pa volijo tako:

Občina Poreška, Matavunska, Bujska z voliščem v
Poreču,
Koperska, Piranska, Buzetska z voliščem v Kopru,
Dinjanska, Puljska in Rovinjska z voliščem v Di-
njanu,
te občine skupaj volijo 1 poslanca;
Pazenska in Labinska z voliščem v Paznu,
Vološka in Novogradska z voliščem v Voloski,
Creska in Krška z voliščem v Cresu,
Losiška z voliščem v Losinu,
te občine skupaj volijo 1 poslanca.

Na Goriškem in v Gradiški:

Veliki posestniki

volijo skupaj 1 poslanca.

Mesta in trgi:

Gorica, Kormin, Gradiška, Cervinjan, Tržič, Oglej,
Grad, Tolmin, Bovec, Koroborid, Kanal, Ajdovščina,
Sežana,
in pa kupčijska zbornica v Gorici volijo sku-
paj 1 poslanca.

Občine kmetijske:

Občina Goriška, Kanalska, Ajdovska z voliščem
v Gorici,
Tominska, Cerkniška z voliščem v Tominu,
Bovska z voliščem v Bovcu,
te občine skupaj volijo 1 poslanca;
Gradiškanska, Korminska, Cervinska in Tržiška z
voliščem v Gradiški volijo skupaj 1 poslanca.

V Trstu in okolici njegovi:

V Trstu voli 1. volilni razred 1 poslanca,
v Trstu voli 2. in 3. volilni razred 1 poslanca,
v Trstu voli 4. razred in pa
okoljani volijo skupaj 1 poslanca,
v Trstu voli kupčijska zbornica 1 poslanca.

Konečno imamo iz dotičnih predpisov za volitve
dostaviti še to-le:

Veliki posestniki volijo na povedanih mestih;
tudi za kmetijske občine so volilni kraji določeni,
kakor smo jih tukaj povedali; mesta in trgi pa —
če jim skupno volišče ni zaznamovano — volijo doma
v svojem mestu ali trgu in po končani volitvi se
seštejejo glasovi vsacega mesta in trga in potem
se pošljejo ces. deželnemu predsedniku ali pa od njega
postavljenemu komisarju, da on od tistih mest in
trgov, ki imajo skupaj enega poslanca voliti,
prejete glasove po komisiji dá sešteti in po soštev-
se naznani izid volitve. — To je pri teh volitvah bolje,
da meščanom ni treba v drugo mesto volit hoditi, am-
pak da doma opravijo volitev.

Ker pa volilci na kmetih, kakor pri volitvah za
deželni zbor, ne volijo naravnost svojega poslanca, am-
pak si izbirajo še le možé, ki kot volilni možé
gredó za-nje poslanca volit, odločuje sedanja postava,
da na vsacih 500 prebivalcev pride en volilen mož;
občine, ki štejejo manj kot 500 duš, volijo tudi enega
volilnega moža.

Voli se praviloma le osebno, to je, da vsak sam
pride volit; po pooblastnicah volijo izjemno le ve-
liki posestniki (grajščaki) — zakaj ta posebna pogačica?
ni povedano.

Pravico voliti imajo le možki, ki so dovršili 24.
leto in imajo sicer postavne lastnosti za volitev; le v
vrsti velikih posestnikov grajščakov smejo tudi ženske

voliti, — zakaj spet ta posebna pogačica, tudi ni povedano.

Oklic ces. deželne vlade napové dan volitev po deželnih časniki. Prve volijo kmetiške občine, potem mesta, trgi, potem kupčijske zbornice, in nazadnje veliki posestniki.

Volilci iz vrste velikih posestnikov in mest in trgov kakor tudi kupčijskih zbornic volijo zmirom z listki, na ktere zapišejo ime, kogar volijo; volilci v kmetiških občinah pa volijo: ali da z besedo povedó ime poslanca ali da ga na listku zapisanega izročijo komisiji; to ali uno pa se zgodi po tem, kakor je dozdej navada bila pri volitvah za deželni zbor.

To so bistvene reči iz obširne postave za nove volitve v Dunajski državni zbor.

Politične stvari.

0 stranki pravice ali pravni stranki Avstrijski.

(Konec. *)

Vprašanje. Ali pa ni cesar Jožef II. ustavno stanje posamesnih dežel Avstrijskih odstranil in s tem odpravil zgodovinsko njihovo pravo?

Odgovor. Res je to storil in sklenil vse dežele iz središča Dunajskega enolično vladati. Ko pa je nasledke centralističnega svojega djanja, po katerem je ob eno najlepših svojih dežel (Nizozemljo) prišel, malo pred smrtjo svojo preočitno videl, preklical je mnogo onih postav in ukazov, ki so kratile samoupravo in ustavo posamesnih dežel, in naslednik cesar Leopold II., storil je, kar je mogel v kratkem času dveletne svoje vlade, da je po dogovoru s sklicanimi deželnimi zbori ustavno stanje svojih dežel zopet ustanovil. Ravno tako je delal sin njegov cesar Franc I., ko se je odpovedal nemškemu cesarstvu in sprejel naslov cesarja Avstrijskega, ter v patentu od 11. avgusta leta 1804. odločno rekel, da vse njegove dežele vprihodnje obdržijo prejšnje naslove, ustave in razmere.

Vprašanje. Ali pa se pod cesarjem Francem I., v kljub zagotovljenim ustavam, vendar ni vladalo centralistično?

Odgovor. Res je, da vsled nastopivših tadanjih razmer in vsled strahu pred prekucijskimi nakanami, ki so se takrat v vsej Evropi oživile, bilo je le malo sledú in tirú o ustavni vladi. Al zarad tega niso ustavne pravice dežel nehale, kajti pravica ostane pravica, in samovolja, če tudi izvira iz najbolje volje, je ne more uničiti, ampak le začasno odstraniti. In ker je bilo začasno odstranjeno, ustanovljeno je bilo zopet po njegovem nasledniku, zdaj vladajočim cesarjem Francem Jožefom.

Vprašanje. In kako se je to zgodilo?

Odgovor. Po cesarskem patentu, ki se na kratko oktoberska diploma imenuje zato, ker je oktobra meseca leta 1860. dana bila in oklicana. Ta diploma izrekoma pripoznava zgodovinske pravice posamesnih dežel, rekoč, da cesar hoče trdne podlage in poročstva stvariti moči in varnosti Avstrijskega cesarstva, in da taka poročstva vidi le v takih državnih napravah in v tacihih pravnih razmerah, ktere se skladajo z zgodovinsko pravno zavestjo in obstoječimi različnostmi njegovih dežel. In tudi ono slovesno pismo, s katerim je bila oktoberska diploma oklicana, povdarja pravice posamesnih dežel.

Vprašanje. Kako pa se je rodila oktoberska diploma?

Odgovor. Pred to diplomo bile so prekucije leta 1848.; po njih je bilo ustavljeno vse ustavno življenje, nastopil je čas reakcije, to je, pomaknilo se je vse nazaj; potem je prišla nesrečna vojska na Laškem 1859. leta — in nasledki te nesreče so stvarili diplomu, in sicer tako-le:

Prekucije 1848. leta so napravile povsod velike zmešnjave, nastopili so boji med narodi in narodi. Ko so bili vkroteni ti boji, nastopila je reakcija, to je, ko se je poglela vrtoglavnost svobodnaška, nategnila je vlada ostre strune in vpeljala strogi centralizem, ki se ni brigal za želje in pravice posamesnih dežel, ampak le imel namen, edinstvo državno zopet vtrditi. Reakcija je bila zadovoljna s tem, da je prekucijske elemente zatrla ali vsaj potrla. Al razmere, ki jih je le na videz vredila, mislila je, da so zares in stanovito vredjene; tudi silo, s katero je pritiskala na prekucijo, imela je za zdatno podlago državnega reda, dokler je niso dogodbe leta 1859. in nesrečni izid vojske na Laškem podučile, da njena vredba cesarstva je puhla in nikakor zadostna za varnost njegovo. Sprevidela je zdaj, da je treba družih podpor za red in obstoj cesarstva. In sklical se je tako imenovani „pomnoženi državni zbor“ s cesarskim patentom od 5. marca leta 1860. V ta zbor je bilo poklicane iz vseh dežel nekoliko odličnejše gospôde, ki se je posvetovala o tem, kako bi se Avstrija rešila iz zadreg, v ktere je zašla po revoluciji leta 1848. in po reakciji, ki je prišla za revolucijo. Več mesecev je trajala ta skupščina in na podlagi njenih nasvetov rodila se diploma od 20. oktobra 1860. leta.

Vprašanje. Kaj pa je glavna misel oktoberske diplome?

Odgovor. Jedro njeno je, da z absolutizmom ni več pričeti, da pa nova vlada Avstriji se ne more samovoljno snovati, ampak na starih pravnih podlagah, tedaj po dogovoru z deželnimi zbori, ki naj stvarijo potrebam novega časa pristojni mir, z eno besedo, najde naj se sprava s starodavnimi pravicami in novimi potrebščinami.

Vprašanje. Po takem tedaj beseda „sprava“ (Ausgleich) ni še le dandanes skovana beseda in znajdba Čehov, zagrizenih v zastarele in obledéle stanovske pravice?

Odgovor. Ni ne! Beseda „sprava“ se nahaja izrekoma v oktoberski diplomu in cesarjevem manifestu, s katerim je bila diploma oklicana. Res je pa, da Čehoslovani so prvi bili, ki so hoteli k veljavi pripeljati cesarjevo, v diplomu izrečeno besedo in so možato delali na to, da se vresniči. Za njimi pa se je tudi drugod ustanovila stranka sprave, državopravna stranka, in to ne samo v slovanskih deželah Avstrije, temuč tudi v nemških: na Tirolskem, Vorarlberškem, v gornji Avstriji, na gornjem Štajarskem itd. Hudobija in neumnost je tedaj, če nasprotniki naši lažejo, da Slovani hočejo zatreti Nemce. Stranka sprave hoče le enake pravice vsem narodom, enako mero vsem; ona hoče, da beseda cesarjeva, v oktoberski diplomu slovesno izrečena, postane meso, življenje. Stranka sprave stoji tedaj na strani cesarjevi in se bojuje zoper tisto stranko, ki je kakor ljulika med pšenico zasajena v vseh deželah in tudi na Slovenskem. Oktoberske diplome ni razušila niti februarska ustava od leta 1861. niti decemberska ustava od leta 1867., kajti obé ustavi je stvaril ožji državni zbor, ki ni imel pravice do tega. Oktoberska diploma je tedaj tisti nepreklicljivi ščit, s katerim se vojskuje državopravna stranka ali stranka pravice, in ki bode prej ali pozneje dosegla tudi zmago, v kar Bog pomoz!

*) Nadaljevanje sestavka v listu 12.